

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2008. október 27.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Általános útmutató

Az *A vizsgarész* megoldásaként csak a *Javítási-értékelési útmutató*ban megadott vagy azzal tartalmilag megegyező válasz fogadható el.

A *B vizsgarész* (*Szövegértelmezés, reflektálás*) megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként minden tartalmilag megfelelő válasz elfogadható.

Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B vizsgarész* feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.

Az idegen szavak helyesírásában megjelenő hibákat ne vegyük figyelembe. (Ez azonban nem vonatkozik a filozófusok nevének helyes leírására.)

Az írásbeli vizsgán összesen 100 pont szereshető. Az értékelés során csak egész pontszám adható.

A vizsgarész

(a három feladatra összesen 30 pont adható)

1. A kérdések Szent Ágostonra vagy Aquinói Szent Tamásra vonatkoznak. Aláhúzással jelölje választását!

	Szent Ágoston	Aquinói Szent Tamás
Melyik filozófiatörténeti korszakban élt?	<i>patrisztika</i>	<i>skolasztika</i>
Legalább egy művének a címe	<i>Vallomások</i>	<i>Summa Theologiae (Summa Theologica)</i>
Jellemző filozófiai probléma például	<i>az igazság, a boldogság, a rossz problémája</i>	<i>a hit és tudás viszonyának problémája</i>
Ismert állítása például	<i>A boldogság az igazságon való örvendezés</i>	<i>A filozófia a teológiát szolgálja</i>

Minden helyes válasz 2 pontot ér. Ebben a feladatban **összesen 8 pont** szerezhető. Más, helyes válaszok is elfogadhatók! Az első válasz esetében, ha a *középkor* a válasz, akkor csak 1 pont adható.

Ha a vizsgázó több helyes választ is beírt egy-egy kérdéshez, akkor sem adható több pont.

2. Határozza meg röviden a következő fogalmakat!

Szubsztancia	<i>önálló létező, más létezők alapja</i>
Ontológia	<i>lételmélet</i>
Etika	<i>erkölcsstan</i>
Platóni idea	<i>örök, változatlan lényeg</i>
Teológia	<i>Istenről szóló tudomány</i>
Filozófiai monizmus	<i>filozófiai tan, mely valamennyi létezőt egyetlen elvre törekszik visszavezetni</i>

Ha a meghatározás nem pontos, de tartalmaz értékelhető elemet, akkor 1 pont adható.

Más, a fentiekkel tartalmukban megegyező válaszok is elfogadhatók!

Minden helyes válasz 2 pontot ér. Ebben a feladatban **összesen 12 pont** szerezhető. Ha a vizsgázó több helyes megfogalmazást is beírt egy-egy kérdéshez, akkor sem adható több pont.

3. Annak a filozófusnak a nevét írja a fogalmak mellé, akivel a fogalom kapcsolatba hozható!

szillogizmus *Arisztotelész*

bábáskodás módszere *Szókratész*

részesedés *Platón*

a priori szintetikus ítélet *Kant*

Übermensch *Nietzsche*

Minden helyes válasz 2 pontot ér. Ebben a feladatban **összesen 10 pont** szerezhető.

B vizsgarész

Szövegértelmezés, reflektálás

(feladatonként 35 pont, két feladat megoldását várjuk, így az elérhető pontszám: 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szemponatok	Pontszám
Probléma-érzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

A táblázatban szereplő szempontokról:

A *probléma-érzékenység* a probléma felismerését és az arra való reflektálást jelenti, a *szövegértelmezés* a gondolatmenet logikájának felismerésére és a lényegi tartalmak kiemelésére vonatkozik (a reflexiónak itt is helye lehet), az *argumentáció* és a *filozófiatörténeti tájékozottság* szorosan kapcsolódik minden szemponthoz, a kifejtés minden fázisában megjelenhetnek. Különösen fontos szempont az argumentáció minősége a reflektálás esetében.

A *nyelvi megformálás* esetében alapvető elvárás, hogy a vizsgázó által alkotott írásmű szöveg legyen!

Reflektálás:

A szövegekben megjelenő filozófiai kérdésekre és problémákra való reflektálás elbírálásánál ne a vélemény tartalmát, hanem elsősorban az érvelés minőségét, a kifejtés nyelvi színvonalát értékeljük. Azon túl, hogy a vizsgázó határozottan állást foglal, és érvekkel támasztja alá mondandóját, értékeljük azt is, ha képes a mához kapcsolni a problémát.

Amennyiben a vizsgázó írásából hiányzik a reflektálás, **a 35 pontból maximum 25 pont** adható.

Várható tartalmak**Platón: *Állam***

A szövegrészletben Platón a festőművész művészi tevékenységét példaként használva az ábrázoló művészet valóság tartalmának problémáját vizsgálja. Analógiaként felvonultatja a mesterember munkáját és isten létrehozó tevékenységét. A mesterember — például az asztalos — munkája eredményét, pl. az ágyat vagy az asztalt azok ideája alapján hozza létre, ahol is idea mindkét esetben csak egy van: egy az asztalnak, egy másik pedig az ágyak az ideája. Másolat persze sok készülhet, ezek a világban élénk kerülő egyedi ágyak és asztalok. Szókratész a dialógusban először elképzeli egy roppant nagy tudású mesterembert, aki a világon található valamennyi létezőt el tudja készíteni, majd ironikusan megállapítja, hogy ez felettébb könnyű feladat, amit bárki el tud végezni, mindössze egy tükörrre van szüksége hozzá. A tükör az egyedi dolgok másolatát hozza létre, s Platón ezzel a (tükör-)képpel azonos szintre helyezi a létezők között a festőművész alkotta képet. A mesterember-analógia túlsó oldalán isten foglal helyet, aki az asztalos alkotta asztal lényegét képező ún. „természeti formát” hozta létre, melyből mindig csak egy van, ha ugyanis több — pl. kettő — volna, akkor léteznie kellene egy olyan harmadiknak is, pl. egy harmadik ágyak, amelyik az előbb említett kettőnek közös vonásait tartalmazná, és akkor már ez a harmadik minősülne az előző két ágy természeti formájának — érvel a filozófus. Eszerint tehát a létnek három szintje különböztethető meg: a legmagasabb szinten álló lét az isten teremtette természeti forma, mely a dolgok lényegét képviseli. A létezésnek ennél eggyel alacsonyabb szintjén helyezkednek el az egyedi dolgok, melyek a formák másolatai. A festőművész festette kép is másolat, de nem a dolgok lényegét adja vissza, mivel nem az eredetét, hanem csupán a lét egy alacsonyabb szintjén álló egyedi dolgokat másolja, így valóság tartalmát tekintve nagyon távol kerül a valódi létezésből; ez a második másolás csak látszólagos létezőt hoz létre.

Descartes: *Elmélkedések az első filozófiáról*

A szövegrészben Descartes *álom-argumentumának* legismertebb kifejtése olvasható, melyben a filozófus azt a problémát veti fel, hogyan bizonyosodhatunk meg arról, hogy egész tapasztalati világunk nem álom csupán. A probléma kifejtése Descartes első szkeptikus érvétől indul, az érzékcsalódásokra alapozott kételytől. Ezzel kapcsolatban a filozófus úgy találja, hogy az érzékcsalódások csak igen korlátozott körben alapoznak meg kételyt, ezért veti föl az álom jelenségét, mint olyan, mindenki számára adott tapasztalatot, mely átfogóbb kételyekre is alkalmat ad: az álom jelensége alkalmas arra, hogy egész tapasztalati világunkban történő valamennyi jelenségre kiterjeszhető kételyt alapozzon meg, mivel a tapasztalati világban *szinte* mindenről állítható, hogy akár álmodhatnám is, és ebből azután következnek hamis voltának lehetősége. A kifejtés eredményeképpen Descartes végül azt állapítja meg, hogy az álom jelenséggel sem alapoz meg általános szkepszist, mivel azok az egyszerűbb alkotórészek, melyek nem valóságos rendben és összetételben ugyan, de mégiscsak az álmodást alkotják, kell hogy létezzenek, így a tapasztalati világ legegyszerűbb elemeinek — kiterjedt testek, alak, mennyiség, szám — létezését az álom inkább bizonyítja, mintsem kétségbe vonja.

Locke: *Értekezés az emberi értelemről*

A szövegrészlet azt az alapvető filozófiai problémát tárgyalja, vajon visszavezethető-e valamennyi tudásunk egyetlen forrásra. Locke válasza: igen, éspedig a tapasztalásra. Híres megállapítása szerint elménk születésünkkel fehér lap, melyre kizárólag a tapasztalás ír fel jeleket. A tapasztalásnak két fajtáját különbözteti meg a filozófus: az egyik az érzékszervek által végzett tapasztalás, az észrevezés, a másik elménk belső műveletire irányuló megfigyelésünk, az eszmélődés (reflexion). Valamennyi tudásunk e két forrásból származik. A kétfajta tapasztalás nagyon hasonlít egymásra, amennyiben az eszmélődés is ugyanúgy működik, mint a külső tárgyakra irányuló észrevezésünk, azzal a különbséggel, hogy ez kizárólag befelé irányul és végrehajtásához nincs szükségünk külön érzékszervekre. Az elme műveleteinek emlegetésekor Locke a 'művelet' kifejezést tágran kívánja értelmezni, hozzáértve azokat a belső állapotokat is, melyek a szoros értelemben vett elméműveleteinket kísérik.